

אי הרשעה במשפט פלילי

ככלל, אדם שהועמד לדין פלילי ונמצא אשם בעבירות שיוחסו לו - יורשע בדין. יחד עם זאת, לכל כלל ישנו חריג לכלל וקבלת אי הרשעה בסיומו של הליך משפטי מהווה בהחלט חריג לכך. במצבים מיוחדים בלבד, בית המשפט רשאי לקבוע כי למרות שאדם ביצע את המיוחס לו בכתב האישום אין להרשיעו רק לשם מילוי חלל ההרתעה אלא להביא לשיקומו באמצעות החזרתו למסלול החיים התקין. עו"ד אסף דוק מסביר באילו מצבים בית המשפט רשאי יהיה לקבוע כי הנאשם ביצע את העבירה המיוחסת לו בכתב האישום ויחד עם זאת להימנע מהרשעתו.

להרשעה פלילית ישנן השלכות קשות בתחומים שונים. כך למשל, הרשעה פלילית עלולה להביא לפיטורים של המורשע ממקום עבודתו או למנוע את קידומו בה. במקרים אחרים, הרשעה תסכל אפשרות לקבלת רישיון תעסוקתי מסוים, לנשיאת נשק ולקבלת היתרי כניסה למדינות רבות. לא כל אדם אשר מוגש נגדו כתב אישום הוא בבחינת "עבריין אשר מסכן את החברה" ולכן, לא כל התנהגות מסוימת של אדם אשר נופלת לגדרי עבירה פלילית מצדיקה את הרשעתו בפלילים. לאור כך, בנסיבות מיוחדות ויוצאות דופן רשאי יהיה בית המשפט לקבוע בהכרעת הדין כי הנאשם ביצע את העבירה המיוחסת לו בכתב האישום ויחד עם זאת להימנע מהרשעתו.

מהי אי הרשעה או ביטול הרשעה פלילית?

על פי הוראות סעיף 192א לחוק סדר הדין הפלילי, מוסמך בית המשפט לבטל את ההרשעה אם ההרשעה תיפגע פגיעה חמורה בשיקום הנאשם, אם סוג העבירה מאפשר לוותר על ההרשעה מבלי לפגוע באופן מהותי בשיקולי הענישה האחרים וכן כאשר עלול להיווצר פער בלתי נסבל בין עוצמת הפגיעה של ההרשעה בנאשם לבין תועלתה של ההרשעה לאינטרס הציבורי.

מהן ההשלכות של הרשעה פלילית?

להרשעה פלילית ישנה השלכות קשות בתחומים שונים. כך למשל, הרשעה פלילית עלולה להביא לפיטורים ממקום העבודה או למנוע קידום. במקרים אחרים, הרשעה תסכל אפשרות לקבלת רישיון תעסוקתי מסוים, לנשיאת נשק ולקבלת היתרי כניסה למדינות רבות.

בנוסף לכל זאת, לסביבה יחס שלילי למורשע בפלילים ולאדם עצמו נגרמת פגיעה בדימוי ובביטחון העצמי כאשר מדובר בקטינים עלולה הרשעה פלילית למנוע גיוס לצה"ל והשתלבות ביחידות מובחרות. במקרים רבים, הסתבכותו של אדם בעבירה פלילית אינה משקפת את אופיו ואישיותו. לא כל אדם אשר מוגש נגדו כתב אישום הינו בבחינת עבריין אשר מסכן את החברה לפיכך, לא כל התנהגות מסוימת של אדם אשר נופלת לגדרי עבירה פלילית מצדיקה הרשעה בפלילים אשר גוררת אחריה משמעות חמורות אשר מסכנות את עתידו האישי, המקצועי והכלכלי.

לאור זאת, בנסיבות מיוחדות ויוצאות דופן רשאי ביהמ"ש לקבוע בהכרעת הדין כי הנאשם ביצע את העבירה המיוחסת לו בכתב האישום ויחד עם זאת להימנע מהרשעה ובמקומה לנקוט אמצעי אחר- להעמיד את הנאשם במבחן או לחייבו בשירות למען הציבור (י' קדמי, על הדין בפלילים, חלק שני תשס"ג-2003, עמ' 1004).

אי הרשעתו של נאשם נבחנת על ידי שירות המבחן, שלאחר מספר פגישות עם הנאשם, מגיש לבית המשפט חוות דעת (תסקיר). קצין מבחן בודק עם הנאשם, בין היתר, את יחסו לעבירה, נסיבותיה והנזק שעלול להיגרם לו בעקבות הרשעתו. יש לציין כי בית המשפט אינו מחויב לקבל את המלצת שירות המבחן להרשעת או אי הרשעת הנאשם וההחלטה הסופית והבלתי תלויה היא של בית המשפט בלבד. עם זאת, מעטים המקרים בהם נמנע בית המשפט מהרשעת נאשם ללא חוות דעת חיובית ועל כן ראוי לייחס לתסקיר שירות המבחן חשיבות רבה ולהיערך לפגישות בשירות המבחן במלוא הרצינות. משפט פלילי אשר מסתיים ברישום ללא הרשעת הנאשם נרשם רק ברישום "פנימי" של המשטרה ורק גופים מסוימים (כגון: שב"כ, בית

משפט, תביעה) מורשים לדעת אודות רישום זה. המידע אודות אי ההרשעה אינו מועבר לאחרים ומי שמשפטו מסתיים בהליך של אי הרשעה יכול לקבל תעודת יושר.

מה מקור הסמכות החוקית למתן אי הרשעה?

לביהמ"ש הסמכות לקבוע אי הרשעה עפ"י סעיף 71א(ב) לחוק העונשין, תשל"ז-1977:

"מצא בית המשפט שנאשם ביצע עבירה, רשאי הוא לתת צו שירות גם ללא הרשעה, בנוסף למבחן או בלעדיו, ומשעשה כן יהיה דינו של צו השירות, לעניין סעיף 9 לפקודת המבחן [נוסח חדש], תשכ"ט-1969, כדין צו מבחן".

סעיף 71א(ב) לחוק מפנה אל פקודת המבחן (נוסח חדש), תשכ"ט-1969 אשר בסעיף 1 לפקודה נקבע כי ביהמ"ש מוסמך לתת צו מבחן ללא הרשעה:

"הואשם אדם בעבירה וראה בית המשפט שהאישום הוכח, אלא שבהתחשב בנסיבות הענין, ובכללן אפיו של האדם, עברו, גילו, תנאי ביתו, בריאותו הגופנית ומצבו השכלי, טיב העבירה שעבר וכל נסיבה מקילה שבה נעברה העבירה, ראוי, לפי דעתו, להעמיד את העבריין במבחן, רשאי בית המשפט לעשות אחת מאלה:

(1) להרשיעו ולהורות כל אחד מאלה:

(א) להעמידו במבחן;

(ב) להעמידו במבחן, ולהטיל עליו אחד או יותר מהמפורטים בפסקאות (1) עד (5), בהתאם להוראות פרק ו' לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן - חוק העונשין), לפי הענין:

(1) מאסר בפועל שהנידון ישא בעבודות שירות;

(2) מאסר על תנאי;

(3) קנס;

(4) שירות לתועלת הציבור;

(5) התחייבות להימנע מעבירה;

(2) ליתן צו מבחן בלי להרשיעו אם אין על הנאשם עונש מאסר על תנאי שבית המשפט רשאי לצוות על ביצועו עקב הרשעתו בעבירה שהואשם עליה.

סמכותו של ביהמ"ש להימנע מהרשעה מופיעה גם בסעיף 192א לחוק סדר הדין הפלילי: "הרשיע בית המשפט את הנאשם, ולפני מתן גזר הדין ראה שיש מקום לתת לגביו צו מבחן או צו שירות לתועלת הציבור, ללא הרשעה, רשאי הוא לבטל את ההרשעה ולצוות כאמור"

ביהמ"ש מצוין בשורה של פס"ד כי תכליתם המרכזית של סעיף 71א לחוק וסעיף 1 לפקודת המבחן הינה שיקומית. בהקשר זה ניתן לציין את פסק דינו של בית המשפט העליון בע"פ 600/02+9384/01 נסרה ואח' נ. לשכת עוה"ד:

"חברה נאורה ראוי לה שתעשה כיכולתה וכמיטבה לשקם עבריין, כל עבריין שהוא. עבריין עבריין ודרך שיקומו שלו. שיקום שצלח הוא בבחינת זה נהנה וזה נהנה: נהנה העבריין שחיו שוקמו ונהנית החברה שעשתה טוב ומנעה רע נוסף".

מהם המבחנים שנקבעו בפסיקה למתן אי הרשעה על-ידי בית המשפט?

סוגיית אי ההרשעה נדונה ראשית בפס"ד 432/85 רומנו נגד מדינת ישראל; רומנו הורשע בעבירות של גניבה וזיוף. בפס"ד זה דוחה הנשיא דאז מגר את הבקשה להטיל מבחן ללא הרשעה וציין כי לא ניתן לקבוע דפוסים נוקשים ומוגדרים אימתי ישתמש ביהמ"ש בסמכותו זו אלא רק עפ"י קביעת המחוקק לפיה יש לבחון את הנתונים העיקריים אשר על ביהמ"ש לשקול בקביעתו זו והם נסיבות העניין, ובכללם אופיו של הנאשם, עברו, גילו, תנאי ביתו, בריאותו הגופנית ומצבו השכלי, טיב העבירה שעבר וכל נסיבה מקילה אחרת. תנאי נוסף הוא עונשי-טכני, והוא כי אין על הנאשם אותה שעה עונש מאסר על-תנאי שבית-המשפט רשאי לצוות על הפעלתו. עוד נקבע בפס"ד כי המבחן ללא הרשעה הינו חריג לכלל, שכן משהוכח ביצועה של עבירה יש להרשיע את הנאשם וראוי להטיל אמצעי זה רק במקרים יוצאי-דופן, שבהם אין יחס סביר בין הנזק הצפוי לנאשם מן ההרשעה לבין חומרתה של העבירה.

שאלה זו נדונה שוב בביהמ"ש העליון בע"פ 2083/95 **תמר כתב נגד מדינת ישראל**, פ"ד נב (3) 337. תמר כתב הואשמה בקבלת שוחד במסגרת עבודתה כפקידת מס הכנסה. בעקבות עסקת הטיעון שהתגבשה הודתה כתב בעבירות המיוחסות לה. שירות המבחן הגיש בעניינה תסקיר ובו המליץ שלא להרשיע את כתב. ביהמ"ש השלום קיבל את התסקיר ולא הרשיע אותה, ביהמ"ש המחוזי הרשיע אותה ועל כן ערערה כתב לבימ"ש העליון.

ביהמ"ש קובע כי הימנעות מהרשעה אפשרית **בהצטבר שני גורמים:**

1. על ההרשעה לפגוע פגיעה חמורה בשיקום הנאשם
2. סוג העבירה אפשר לווטר בנסיבות המקרה המסוים על ההרשעה בלי לפגוע באופן מהותי בשיקולי הענישה האחרים.

ביהמ"ש קבע בפס"ד רשימה (חלקית) של קריטריונים המצדיקים הימנעות מהרשעת אדם שהודה או שהורשע בביצוע עבירה פלילי. השיקולים שעל ביהמ"ש לשקול בבואו להכריע הינם מחד שיקולים של שיקום ושיקולים של אינטרס הציבור מאידך גיסא.

"הימנעות מהרשעה אפשרית אפוא בהצטבר שני גורמים: ראשית, על ההרשעה לפגוע פגיעה חמורה בשיקום הנאשם, ושנית, סוג העבירה מאפשר לווטר בנסיבות המקרה המסויים על ההרשעה בלי לפגוע באופן מהותי בשיקולי הענישה האחרים המפורטים לעיל".

בבואו של בית המשפט להכריע האם להימנע מאי הרשעה עליו לשקול בין היתר את אלו:

- א) האם מדובר בעבירה ראשונה בה הורשע האדם?
- ב) חומרת העבירה והנסיבות בהן בוצעה
- ג) הקשר בין עובר העבירה לתפקיד אותו הוא ממלא
- ד) מידת הפגיעה של העבירה באחרים
- ה) הסבירות שהנאשם יעבור עבירות נוספות
- ו) האם מדובר בביצוע עבירות באופן סדרתי או מקרה חד פעמי
- ז) יחסו של האדם לעבירה- האם הוא נוטל עליה אחריות? האם הוא מתחרט עליה?
- ח) הנזק שעלול להיגרם לאדם בעקבות הרשעתו- השפעת ההרשעה על דימוי העצמי של הנשם והשפעתה על תחומי פעילותו של הנאשם.

עוד מציין ביהמ"ש כי הנטל להוכיח את הצורך בהימנעות מהרשעה מוטל על הנאשם ועליו להוכיח כי שיקולי השיקום גוברים על השיקולים באינטרס הציבורי.

הסוגיה של הימנעות מהרשעה נדונה גם בע"פ 9262/03 **פלוני נגד מדינת ישראל**, פ"ד נח(4) 869, בפס"ד זה נדונה סוגיית הימנעות מהרשעה בהקשר של קטין. בפס"ד קובע ביהמ"ש כי המשקל שיש לתת לאינטרסים הנלווים לשאלה האם להרשיעו או לא והאיזון הפנימי ביניהם שונים משיקולים ביחס לנאשם בגיר. לגבי קטין ינתן משקל יתר לנסיבותיו האישיות ובהן גילו, הנזק הצפוי לו בגין ההרשעה, אפשרויות הטיפול בו וסיכויי שיקומו. כן עומד האינטרס של הפרט שהוא גם אינטרס של הכלל והוא לסייע לקטין לחזור לתפקוד נורמטיבי בחברה בעודו בתחילת דרכו בחיים.

דברי השופט בנייש, בעמ' 875:

"על דרך הכלל משנמצא כי נאשם בגיר ביצע עבירה מתחייב כי ההליך הפלילי כנגדו ימוצה בדרך של הרשעתו וענישתו כחלק מהליך אכיפת חוק שיווינוי וכחלק מאינטרס ההרתעה. אמנם, סעיף 1(2) לפקודת המבחן [נוסח חדש], תשכ"ט-1969 וכן סעיף 71 א'(ב) לחוק העונשין מסמיכים את בית-המשפט ליתן צו מבחן או צו שירות לתועלת לציבור תוך הימנעות מהרשעה, עם זאת הלכה פסוקה היא הימנעות מהרשעה של נאשם בגיר אשר נקבע כי ביצע עבירה מהווה חריג שיופעל רק בנסיבות "מיוחדות חריגות ויוצאות דופן ביותר"...."

ובהמשך:

"ככלל, יימנע בית-המשפט מהרשעתו של נאשם בגיר רק במקרים נדירים שבהם ההרשעה צפויה להסב לנאשם נזק רב תוך פגיעה חמורה בסיכויי שיקומו, וכאשר טיב העבירה וחומרתה מאפשרים לווטר על

הרשעה בלי לפגוע באופן מהותי בשיקולי הענישה האחרים...".

ניתן לומר כי לאחר סקירה של הפסיקה בעניינים של קטינים, נראה כי ביהמ"ש נוטה ביתר קלות להימנע מהרשעתם של קטינים וזאת בעיקר בשל נימוקי שיקום הקטין והחשש מפגיעה בעתידו עקב הרישום הפלילי.

שיקולי השיקום לא משתייכים רק לתחום התעסוקתי אלא גם לתחומים הנושקים לאישיותו של הנאשם

בשנים האחרונות הפסיקה הכירה בכך ששיקולי השיקום לא משתייכים רק לתחום התעסוקתי אלא נוגעים לכל התחומים הנושקים לאישיותו של הנאשם. עוד נקבע כי כאשר סוג העבירה ונסיבות ביצועה הינו ברף הנמוך, הדבר משליך על היקף הראיות הנדרשות כדי לבסס את הטענה לפגיעה חמורה בשיקום.

בע"פ 9893/06 **אסנת אלון לאופר נ' מדינת ישראל** (31.12.07), חזר בית המשפט על המבחנים הדרושים להכרעה בשאלת אי הרשעתו של נאשם וכך נקבע:

"מקום שבנסיבות מיוחדות וחריגות עלול להיווצר יחס בלתי סביר באורח קיצוני בין חשיבות ההרשעה לאינטרס הציבורי הכללי לבין עוצמת הפגיעה בנאשם הצפויה מההרשעה, עשויה לקום הצדקה לעשות שימוש בסמכות השיפוטית של אי הרשעה. לצורך כך, יש להתחשב, מן הצד האחד, במשמעותה של העבירה שנעברה מבחינת השלכתה על הנורמות החברתיות, והמסר הציבורי המתחייב מהן; יש להתחשב בזהותו של עובר העבירה ובמעמדו בציבור, ולבחון באיזו מידה זהותו משפיעה על עוצמת הפגיעה שנגרמה מהעבירה על המערכת הציבורית; יש לשקול במבט רחב גם את השפעת אי ההרשעה על ההליך הפלילי בכללותו, ואת המסר החברתי שאי הרשעה עלול לאצור בחובו בנסיבות הענין הספציפי.

מנגד, יש לתת את הדעת לנאשם האינדיבידואלי, לנסיבותיו האישיות המיוחדות, ולהשפעת ההרשעה על חייו, ועל סיכויי שיקומו; יש לקחת בחשבון נסיבות אישיות שונות - גיל, עבר פלילי קודם, ונתונים שונים הקשורים למצבו האישי והבריאותי. יש לבחון את השפעת ההרשעה על עיסוקו המקצועי של הנאשם, ועל מצבו הכלכלי והמשפחתי. בסופו של יום, ניצבת השאלה בכל עוצמתה - **האם, בנסיבות המיוחדות של הענין, השיקול האינדיבידואלי, על היבטיו השונים, גובר על השיקול הציבורי-מערכתי הכללי, באופן שהגם שהנאשם ביצע את העבירה בה הואשם, סובלת הנורמה החברתית הכללית את אי הרשעתו בדין.**"

בית-המשפט העליון במותב תלתא שב וחזר על תנאיה של הלכת כתב בע"פ 5985/13 **הראל אבן נ' מדינת ישראל** (מיום 2.4.2014) בזאת הלשון;

"...בפסיקת בית משפט זה נמנו שיקולים ונקבעו מבחני-משנה על מנת להדריך ולכוון את שיקול הדעת אם ראוי להימנע מהרשעת אדם שאשמתו הזכחה. מחד גיסא, שיקולי שיקום המתמקדים בנסיבותיו האינדיבידואליות של הנאשם, כגון: עברו הפלילי והסבירות כי ישוב ויעבור עבירות; האם העבירה מלמדת על דפוס התנהגות כרוני של הנאשם או שמדובר בהתנהגות מקרית ויחידה; נסיבות ביצוע העבירה; מעמדו ותפקידו של הנאשם, והקשר בין העבירה לבין אלה; השפעת ההרשעה על עיסוקו המקצועי; יחסו של הנאשם כלפי העבירה, קרי, האם לקח אחריות והתחרט על ביצועה; **משמעות ההרשעה על הדימוי העצמי של הנאשם**; גילו, מצבו האישי והבריאותי ועוד. מאידך גיסא, ניצבים שיקולים שבאינטרס הציבורי, כגון: טיב העבירה וחומרתה; מידת פגיעתה באחרים; הרציונאל שבבסיס הכלל המחייב הרשעה; המסר החברתי ועוד (הלכת כתב, עמוד 344; עניין לאופר, פסקאות 9-11). הנטל הוא על הנאשם המבקש להימנע מהרשעתו לשכנע כי מן הראוי לחרוג בעניינו מדרך הכלל, וכי שיקולי השיקום האינדיבידואליים גוברים במידה רבה על שיקולי האינטרס הציבורי (ע"פ 7211/04 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 7 (13.3.2006))."

דוגמא להחלטת בית משפט בדבר אי הרשעתו של לקוח המשרד:

המלצה על אי הרשעה במסגרת תסקיר שירות מבחן

לתסקיר שירות המבחן יש משקל לא מבוטל על תוצאות ההליך הפלילי והמשפט המתנהל נגד הנאשם ויש

22/07/2018
077-5006206
052-6885006

אי הרשעה במשפט פלילי - עורך דין פלילי אסף דוק

ביכולתו לקבוע למעשה אופי הענישה בהליך הפלילי. במסגרת תסקיר שירות המבחן יציין קצין המבחן את נסיבותיו של הנאשם, קבלת אחריותו לביצוע המעשים המפורטים בכתב האישום והאם צריכים להינקט בעניינו הליכים טיפוליים-שיקומיים או שמה הליכים עונשיים. בתוך כך, שירות המבחן יכול לגבש את מסקנותיו לעניין המלצה או אי המלצה לסיום ההליך הפלילי ללא הרשעה. במסגרת גיבושו של התסקיר, קצין המבחן יתייחס לעובדות המקרה, נסיבותיו האישיות של הנאשם, הגורמים שהביאו אותו לביצוע העבירה, האחריות והחטה שנטל למעשיו וכן לאפשרות שיקומו.

לאור כך, קיימת חשיבות רבה להכוונה נכונה של הנאשם מצד עורך דינו באשר להתנהלותו בפני שירות המבחן, זאת משום שפעמים רבות עתידו של הנאשם תלוי בהמלצתו או אי המלצתו של קצין המבחן לאי הרשעה בעניינו.

הוגש נגדך כתב אישום ואתה מעוניין לסיים את ההליך באי הרשעה?

היוועצות בעו"ד פלילי הינה קריטית לאורך כל שלביו של ההליך המשפטי המתנהל נגדך. עורך הדין שייצג את האינטרסים שלך יוכל עוד משלביו הראשונים של ההליך לסכל את האפשרות שתואשם או תורשע בהאשמות שווא וכן במקרים מסוימים אף להביא לביטול ההליך הפלילי שנפתח נגדך. בכל מקרה של חשד בביצוע או מעורבות בעבירה פלילית, הצורך בייעוץ משפטי מקצועי הוא הכרחי. עורך הדין יוכל להקטין את כובד הראיות נגדך ולהביא לתוצאות המיטביות בתיק בכך שסייע לך לגבש גרסה עקבית שעשויה להיות ההבדל בין הרשעה לזיכוי.

במידה זזומנת [לחקירת משטרה](#) או הוגש נגדך [כתב אישום](#), פנה ללא דיחוי להתייעצות עימנו בטלפון **052-6885006** או [השאר פרטים](#) ונשמח לסייע ולהציע לך מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדך. סודיות מלאה מובטחת.

{*:fast_contact}